

**Francesc-Gilabert de Centelles i Queralt, primer comte d'Oliva, a les
Corts de la Corona d'Aragó durant el segle XV**
**Francesc-Gilabert de Centelles i Queralt, First Count of Oliva, and his
presence in the meeting of the Parliament of the Crown of Aragon in the
15th Century**
**Francesc-Gilabert de Centelles i Queralt, primeiro conde de Oliva nas
cortes da Coroa de Aragão no século XV**

Rubén GALERA HERNÁNDEZ¹

Resum: El present article fa un recorregut succint per la vida de Francesc-Gilabert de Centelles i Queralt (1408-1480), primer comte d'Oliva, i posa de relleu la seua importància a la Corona d'Aragó i, en especial, destaca la seua participació en les Corts.

Abstract: This article deals with the figure of Francesc-Gilabert de Centelles i Queralt (1408-1480), first Earl of Oliva (in the Kingdom of Valencia) and highlights his role in the Crown of Aragon, especially in reference to his presence in the "Corts" (or Parliamentary Courts).

Keywords: Francesc-Gilabert de Centelles i Queralt – Comtat d'Oliva – Centelles – Corts.

Paraules clau: Francesc-Gilabert de Centelles i Queralt – Comtat d'Oliva – Centelles – Corts.

ENVIADO: 29.01.2015
ACEPTADO: 17.02.2015

¹ Filòleg, Universitat de València. E-mail: dj_galera@hotmail.com.

I. Preliminars

Sense cap mena de dubte, Francesc-Gilabert de Centelles i Queralt (1408-1480), primer comte d'Oliva, fou un dels personatges de major influència i autoritat dins l'antiga Corona d'Aragó durant el segle XV. Pràcticament participà, durant els seus llargs 72 anys de vida, en tots els escenaris bèl·lics i polítics on el requeriren Alfons el *Magnànim* (1421-1458) i Joan II d'Aragó (1458-1479). Això ens aporta una primera pista del seu caràcter propens a inclinar-se a favor del rei. Ja venia de llarg, a més, la predisposició familiar a jugar sempre les cartes sobre segur i, de retruc, aconseguir el favor reial que els col·locà en el més alt de la societat.

Un reflex dels èxits aconseguits per la família Centelles durant el quatre-cents, es veu clarament en els àmbits religiós, literari i polític. En qualsevol dels tres hi ha un membre del llinatge que tingué un paper força representatiu i destacat per sobre dels seus coetanis. Jordi de Centelles, fill bastard del comte, fou canonge de la catedral de València, traduï del llatí al català l'obra d'Antonio Beccadelli *Dels fets e dits del gran rey Alfonso* i protagonitzà diverses bregues (Auferil 2007: 25-26).

Pel que fa al seu fill legítim, Serafí de Centelles (1460-1536), fou un aristòcrata que destacà en la València de finals del segle XV i primers del XVI per mostrar un gran interès en la literatura, per la qual exercí de mecenes. Igual que son pare, exercí de conseller a la cort de Ferran el *Catòlic* i defensà els interessos de la noblesa davant la Revolta dels Agermanats (Perea 2013). Ambdós tingueren un paper literari més destacable que Francesc-Gilabert de Centelles, a qui se li atribueixen dues petites intervencions: una en *Lo conhort*, obra del poeta barceloní Francesc Ferrer, i una altra en l'*Obra de Figueres a la sua oració* (Pons 1999).

Conservà, a més, una bona relació amb diversos lletraferits: per una banda, amb el seu veí Ausiàs March, a qui li atorgà tota la jurisdicció del molí fariner de Beniflà (Soler 2012) i, per l'altra, amb Guiniforte Barzizza, un dels primers humanistes italians que fruï del mecenatge d'Alfons V. Amb aquest segon, a més, s'ha conservat una epístola, adreçada al Centelles, amb el títol *Francisco Gilabertus Scintigles equitis stenuo atque magnifico Guinifortus Barzizius iurscivilis et artium doctor salutem plurimam dicit* (Corfiati 2008: 110-30), i que en un proper article l'analitzarem i en farem una traducció al català. Malgrat la poca implicació de

Francesc-Gilabert en el món de les lletres, possiblement perquè no gaudí de temps per conrear-la, se'ns ofereix l'oportunitat de traure'n rendiment. D'acord amb açò, en el present article veurem les experiències que visqué en relació a les Corts d'arreu de la Corona catalano-aragonesa, tot parant atenció a l'evolució que experimentà des que era un infant —donzell i cavaller posteriorment— fins els darrers dies de la seua vida.

II. Francesc-Gilabert de Centelles i Queralt, un cavaller valencià destacat

Emmarcat en el context de la conquesta de Nàpols (1443), els primers passos de Francesc-Gilabert de Centelles per la Mediterrània foren per assegurar l'estabilitat i el control de les illes de Còrsega i Sardenya (1420). Els interessos d'Alfons el *Magnànim* conduí les naus del seu exèrcit vers la ciutat de Bonifaci per assentar-se i controlar el sud de Còrsega. Els genovesos, però, lluitaven aleshores per la mateixa plaça. Atenent a l'interès en comú, els dos exèrcits es disputaren la vila de Bonifaci. La superioritat demostrada dels genovesos en l'enfrontament va fer impossible que Bernat de Centelles aconseguira aquesta plaça (Ryder 2008: 114-116).

Davant la impossibilitat d'aconseguir l'objectiu, fou cridat pel rei a organitzar tan ràpid com fora possible el Parlament general del Regne de Sardenya del 26 de gener de 1421. Per a la família Centelles, aquesta data fou una fita important pels títols que obtingué Bernat de Centelles i per les infeudacions que reberen durant el Parlament. Per una banda fou nomenat senescal de Sicília i d'Aragó, governador i virrei del Regne de Sardenya fins als seus darrers dies (1432) i per l'altra esdevingué 6è senyor de l'illa amb les infeudacions de Montagut, Anglona, Meilogu, Marguine, la baronia d'Osilo i altres llocs de la Sardenya septentrional.²

Dins d'aquest context, ens consta que l'encara jove Francesc-Gilabert de Centelles s'embarcà el 1420 al port de València, en la flota que es dirigia a Còrsega i Sardenya, amb 12 anys (García-Oliver 2011: 78). Segurament fou empenyat per son pare per formar-lo com a cavaller i exercir de mentor en el seu aprenentatge. Per altra banda, Alberto Boscolo (1993: 35n) el situa a les Corts de Sardenya entre els assistents, amb tota probabilitat com a mer espectador. Va ser

² Vegeu la veu *Bernardo de Centelles* en Evandro Putzulu, *Dizionario Biografico degli Italiani* [Data de consulta: 20-01-2015]

així, per tant, com a la prematura edat de 13 anys començà a formar-se com a cavaller.

El jove Centelles, inconscientment, entra en l'exèrcit permanent que Alfons el Magnànim creà per fer front de manera ràpida i efectiva la competència pel control del Mediterrani Occidental. En aquest prematur inici de la tradició monàrquica de la família, participà junt amb son pare en totes les campanyes d'Itàlia per aconseguir el reialme de Nàpols (1443) tal i com recordarà Alfons V d'Aragó en la donació del títol de comte d'Oliva el 1449 (Camarena 1978: 385-86).

Abans de la preada distinció, però, hi ha dues dates que, en certa manera, simbolitzen un abans i un després en els seus avatars vitals. El 1430 fou armat cavaller mentre comandava una comitiva a Castella de 100 hòmens d'armes i 25 *patges* (Sáiz 2003: 520) i el 1432 assumí la responsabilitat dels senyorijs de Nules, Oliva i els bastos territoris sards deixats en herència per son pare poc abans de morir³. En certa manera, aquests dos episodis el feren madurar, per les responsabilitats que comporten gestionar els senyorijs acabats d'heretar i per prestar servei al rei en qualitat de cavaller i de conseller.

El seu primer acte oficial en les Corts, ja deslligat de la supervisió de son pare, arribà el 1435. Llavors representà el Regne de València en les Corts Generals de Montsó quan la reina Maria convocà a corre-cuita els tres regnes de la corona per discutir la posada en llibertat d'Alfons i el seu seguici de nobles, els quals havien estat empresonats pels genovesos en la "desfeta de Ponça". Segons narra el cronista Zurita (2003) al capítol XXIX del llibre XIV del tom VI de la seua obra, s'acordà alliberar-los d'immediat i enllestir les defenses de Sicília i Sardenya, amenaçada aleshores pels genovesos. Malgrat aquesta mala experiència, Alfons el *Magnànim* no escatimà temps ni recursos per reprendre el somni napolità, ni tan sols que fora a costa de contrafur. El 1436 Joan de Navarra, lloctinent del Regne de València, convocà Corts Generals en nom del seu germà Alfons, que aleshores es trobava immers en el joc d'escacs italià.

El motiu de la reunió fou pràcticament l'habitual: la concessió de crèdits per sufragar les despeses del rei (López 2005: 305-06). Sembla, però, que el braç noble no estigué d'acord amb alguns dels punts que es tractaren i la ciutat se

³Arxiu Històric de Gandia: FC-305/2; AHN: *Osuna*, lligall 597, doc. 2

sumí en bàndols que acabaren, en conseqüència, amb l'expulsió de més de 45 nobles per ordre del lloctinent. En aquesta nòmina de revoltats hi figurava també Francesc-Gilabert de Centelles (López 2005: 300-01).

Segons per la data en què fou citat més tard, podem entreveure que els enfrontaments perduraren uns mesos i que per això s'endarreriren les sessions fins setembre del 1437, moment en què el Centelles era de nou a València junt amb el seu cunyat Hug de Cardona, Pere Maça de Liçana i Gracià de Monsoriu (Garcia-Oliver: 2009:685-86). Durant aquest parèntesi no va romandre a la ciutat de braços plegats, sinó que aprofità aquest temps mort per desplaçar-se a Sardenya i prendre-hi el càrrec de governador de Sàsser i Cap de Logudor. Gràcies al favor reial, fruï d'una posició privilegiada al nord de l'illa mitjançant la qual rebé, en poc temps, la patent de cors (Bussa 2009: 29) per aprofitar les substancioses franquícies de la presa i reforçar la seua autoritat (Floris 1988: 364).

Al mateix temps, Alfons el *Magnànim* veié en el Centelles un home de confiança expert en el comandament de galeres per hostilitzar el comerç enèmic, així com per rebre els impostos de les preses capturades. En definitiva, veiem que Francesc-Gilabert de Centelles se sent més còmode i fa de Sardenya una posició privilegiada que li permet assistir a tots els escenaris polítics i bèl·lics.

Aquesta posició intermediària de l'illa, situada al bell mig entre les pretensions reials per la conquesta de Nàpols i la vida política del Regne de València, l'afavoriren per a moure's per la Mediterrània amb dinamisme. Això ho degué tenir en compte Alfons el *Magnànim* quan concedí als principals senyors de Sardenya el permís reial per convocar només el braç militar. El 1446 concedí al marquès d'Oristany, al comte de Quirra i a Francesc-Gilabert la llicència per poder reunir-se i tractar les qüestions que afectaven l'illa.

Si d'una banda s'afavoria la celeritat de convocatòria, per l'altra s'hi prescindia del Parlament General, que sempre requeria la presència rei. Aquesta primera convocatòria tingué lloc a Oristany el 24 de maig i assistiren els feudataris més importants de l'illa, entre els quals hi va ser Salvador Cubello, en representació del seu cunyat Francesc-Gilabert de Centelles (Boscolo 1993: 76). Malgrat l'interès manifest pel projecte de la noblesa sarda, li resultà impossible acudir-hi perquè llavors es trobava sota les ordres del rei exercint de mariscal i amb la tutela de 396 cavalls (Sáiz 2003: 485).

La donació d'aquest privilegi afavorí tant al rei com als senyors de l'illa. La finalitat primera dels feudataris fou contrarestar els abusos que els oficials reials realitzaven quan necessitaven partir vers el rei, per això sol·licitaren reunir-se sense l'aprovació reial o d'un altre representant. N'obtingueren, però, un resultat mitjà. En aquesta primera reunió, Alfons el *Magnànim* aprovà la capacitat de convocatòria als tres senyors adés citats, però només amb la condició que fora sempre de dia, sota la presència d'un governador o procurador regi i al preu de 10000 ducats.

L'agost de 1448, després de diversos intents per cobrar-ne el preu, només havia efectuat el pagament Francesc-Gilabert (Boscolo 1993: 73-80). Això ens demostra, efectivament, la seua predisposició a evitar problemes amb el rei i el bon moment econòmic que travessava aleshores. Aquesta solvència la degué aconseguir de l'aportació de tropes a l'exèrcit reial en la guerra contra Sforza (1446-1448) i amb el dret d'imposar cises, llicència que recuperà a les Corts de València de 1446 (López 2005: 333). Així, la bonança econòmica es traduí amb una bona solvència per pagar el privilegi i per comprar una part del territori d'Ósilo i la baronia de Coguinàs per 4700 ducats d'or venecians (Sendra 1998: 65). Tot, en definitiva, jugava a favor seu perquè fora nomenat comte d'Oliva (1449).

El recent títol aconseguit, en conseqüència, el reafirmà entre la noblesa i els consellers que llavors servien el rei quan començà el conflicte successori del Regne de Navarra entre Joan II d'Aragó i el príncep de Viana (Lacarra 1975). Les hostilitats entre pare i fill ocasionaren un gran nombre de despeses per a les arques d'Alfons el *Magnànim*, per això convocà les Corts del Regne d'Aragó a Saragossa el 1451. Per una banda, demanà crèdit als nobles reunits a Aragó i, per l'altra, envià la reina Maria a Barcelona acompanyada de Lluís Despuig, Llop Ximénez d'Urrea, el comte d'Oliva, Juan Fernández d'Herèdia, Guillem Ramón d'Erill i Bernat Calba perquè explicaren la situació de la confrontació. Malgrat això, el Consell General i els diputats de la ciutat no els deixaren entrar i canviaren el rumb vers Calataiud, on Alfons havia disposat continuar les Corts (Zurita: Tom VII, llibre XVII, cap. XV i XX.).

Fins ara els diferents espais per on es mogué el comte d'Oliva, ens fan veure que realment no devia tindre una residència fixa. Això canvià, però, quan Alfons el *Magnànim* deixà la corona al seu germà Joan II d'Aragó i Francesc-Gilabert de Centelles fixa la seua residència en la ciutat de València. Melcior Miralles (2011:

257), en aquest sentit, en referir-se a l'entrada triomfal del comte el primer dia de febrer de 1459, escrigué al seu dietari que havia estat molt de temps al Regne de Nàpols. En realitat havia estat per tota la Mediterrània i Nàpols no era més que la residència reial des d'on rebia les ordres. A més a més, feia uns mesos que assistia Joan II de prop durant el seu recorregut de reconeixement. En particular, Joan II li renovà el títol de camarlenc de Sicília i el 24 de novembre de 1458, dos mesos abans de l'esmentada entrada triomfal, li prestà jurament de fidelitat en el Palau Reial de Barcelona (Chirra 2006: 133-38).

Així doncs, de Barcelona estant anà a València per tal d'assistir Joan II en les Corts del 13 de febrer de 1459 on jurà els Furs (Miralles 2011: 263) i no vingué directament de Nàpols, així com apunta el dietari del capellà. En tot cas, devem entendre que a partir d'aqueixa data el comte d'Oliva fixà la seua residència a València i, per tant, la seua presència en la ciutat començà a fer-se més notòria.

Efectivament, allà on va el rei, el comte d'Oliva el segueix darrere o de prop. Ambdós ja devien haver estès llaços d'amistat abans de la coronació, perquè el monarca el tinguera sempre a la vora per demanar-li consell, sobretot durant la Guerra Civil catalana (1462-1472). Un poc abans, però, es guanyà el descontent dels catalans per l'empresonament del príncep de Viana. Davant les tensions amb el seu fill, el 5 d'abril de 1460 convocà novament Corts a Barcelona per explicar-se. En tot aquest embroll Francesc-Gilabert de Centelles, com a conseller personal, no faltà a cap dels esdeveniments. A pesar que no tenia un paper representatiu dins la noblesa catalana, va fer servir una petita senyoria que va heretar de sa mare, Elionor Queralt, per acudir a les Corts com a "*domino vtili castris de Rocafort*" (Oliver 1918: 12).

No obstant això, s'hi cancel·laren tant aquestes com les pròximes que havien de celebrar-se a Lleida el 3 de juliol, degut a les tensions entre la *Biga* i la *Busca*. Si bé la societat catalana estava fragmentada per les dissensions entre els dos partits polítics, l'orde de detenció del príncep de Viana i el seu home de confiança Joan de Beaumont, desencadenà la Guerra Civil catalana entre 1462 i 1472 (Miranda 2011: 255-58).

Mentre tot açò esdevenia en les Corts de Lleida, Francesc-Gilabert de Centelles era a València, al corrent dels esdeveniments. El 3 de gener de 1461 rebé el document reial on s'explicava les causes de la detenció del príncep (Miranda 2011: 758). Més endavant, rebé un altra carta del rei perquè el primer dia de

febrer fora a Lleida junt amb Lluís Cornell, Joan de Vallterra i Pere Sanxis de Centelles per celebrar Corts. La missió que els tenia reservada era custodiar i portar Joan de Beaumont al castell de Xàtiva, on se l'havia d'empresonar per conspirar junt amb el príncep de Viana (Miralles 2011: 296; Miranda 2011: 292, 322). Una vegada iniciada la guerra, que es perllongà durant deu anys i en la qual contribuí activament el Centelles, el Principat s'agermanà amb Enric IV de Castella, primer, i amb Pere de Portugal, després. Al Regne de València, en conseqüència, se sublevaren en contra de Joan II els nobles Joan de Cardona i Jaume d'Aragó, nét del duc de Gandia. Per mantenir la defensa del regne davant els revoltats, València escollí com a capità general el comte d'Oliva (Llorca 1997).

Tot i que el posicionament del Regne de València no fou unànimе en la Guerra Civil catalana, València no dubtà a finançar les despeses de Joan II. Després que el 12 de febrer de 1463 entraren a València el comte d'Oliva i Pere d'Urrea, aleshores governador de la ciutat (Miralles 2011:358), aquest darrer s'hi proclamà lloctinent general i convocà els tres braços perquè finançaren les despeses de Joan II en la guerra. Entre els convocats hi eren la reina Juana Enríquez, com a senyora de Gandia, l'infant Enric, com a senyor de Sogorb, Ferrando Roges, Diego de Sandoval i els comtes d'Oliva, Prades, Cocentaina i Dénia. Dos anys més tard (1465) el Centelles apareixia de nou entre els primers convocats (Rubio 2010: 49) per a l'assemblea de Sant Mateu del 1466 (Sánchez 2004: 287).

Per una part, el Centelles degué mostrar gran interès per seguir l'evolució dels esdeveniments de prop i, per l'altra, el rei no prescindí del seu consell. Això ens ho demostra el fet que a l'octubre del 1467 encara es trobava reunit a Tortosa amb la cort reial, on també era el príncep Ferran, quan tots dos, junt amb altres personalitats del moment, signaren una carta per a la vila de Sant Mateu (Sánchez 1986: 361). Les últimes Corts on estigué present foren a Tortosa el 1471. Allà continuaren les discussions sobre els afers de la guerra i en percebé les despeses per haver reforçat les tropes del camp de Tarragona i Vilafranca (Sánchez 2004: 318-20) poc abans que el conflicte s'acabara el 1472 amb les *Capitulacions* de Pedralbes. Això, però, no significà que el comte d'Oliva romanguera en un relatiu estat de pau. A València, per exemple, es revoltaren els alcaids del marquesat de Villena (Zurita Tom 8, Llibre XIX, cap. 10) i a Sardenya s'enfrontaren el virrei i el darrer Arborea, disputa a la qual tingué intenció d'acudir per defensar els seus territoris. Finalment, no fou possible pels quefers del rei (Gual 1953).

Encara que és una petita mostra del que visqué durant aquest període, en un estudi biogràfic més ampli, centrat en el servei a Alfons IV i Joan II, s'hi veu clarament l'estat d'alerta en el qual visqué constantment per defensar els seus interessos patrimonials sards i valencians.

Amb totes les dificultats que se li foren apareixent durant els darrers anys de vida, encara fruï d'una última aparició pública, relativa a la seua vessant de conseller: assistia a les Corts de València de l'11 d'octubre de 1479, data fixada per Ferran el *Catòlic* per jurar els Furs. En aquest moment, el comte d'Oliva ostentava el títol de governador del regne (Fullana 1917: 256) i l'acompanyava el seu fill Serafí de Centelles (Marichalar i Manrique 1863: 522). Tot i que és l'única vegada que hem pogut documentar pare i fill junts, el sentit comú ens indueix a pensar que l'educació del jove Centelles estigué principalment a càrrec de son pare, com a model a seguir. D'aquesta manera s'hi degué repetir la transmissió de coneixements de pare a fill, tal i com ho va fer Bernat de Centelles amb Francesc-Gilabert en les Corts de Sardenya de 1421.

III. A tall de cloenda

Partint del text de Maria José Carbonell (1995), on cita les Corts valencianes celebrades durant el segle XV, podem fer un resseguiment fidedigne i fàcil de les Corts a les quals Francesc-Gilabert de Centelles assistí durant el regnats d'Alfons IV, Joan II i Ferran II. Observem, en efecte, que el Centelles no apareix en les convocatòries de 1419, 1428 i 1429. Això no significa, però, que no assistira en qualitat de *donzell* abans que començara la guerra amb Castella (1430). Si bé el 1421 acompanyà son pare, en les convocatòries de 1428 i 1429 podria haver-hi assistit perfectament. Seria, per tant, una qüestió de temps i sort que trobem documentació al respecte.

D'ençà que son pare morí (1432), li deixà en herència tots el territoris sards i valencians i assumí la responsabilitat de continuar la tradició familiar de servir la monarquia, essent ja un cavaller de ple dret. Així, al capdavant dels Centelles valencians, el 1435 comparegué en les Corts de Monsó per representar el Regne de València, amb motiu de l'empresonament del rei i d'altres nobles en la Desfeta de Ponça. Tot i la nefasta experiència viscuda, Alfons el *Magnànim* pactà amb el Duc de Milà i no cessà l'activitat bèl·lica encaminada a conquerir el Regne de Nàpols i féu de València, en conseqüència, la principal font d'ingressos per finançar el seu somni.

En aquest sentit, Francesc-Gilabert és a les Corts de València del 1436-1437 organitzades pel germà del rei, Joan de Navarra, aleshores Lloctinent del Regne, per demanar subsidis per al seu germà. Per les fortes confrontacions que llavors hi havia en el braç militar, el Centelles i els cavallers del seu estament foren expulsats de la ciutat. Per a ell no suposà això cap inconvenient: aprofità aquesta pausa per prendre el càrrec de Governador de Sàsser i Cap de Logudor al nord de Sardenya. A l'illa, a més de posseir un bast territori sard i tenir un càrrec de rellevància política, aconseguí la llicència per convocar el braç militar (1446). Com que era al servei del rei, en la primera cita sarda es va fer representar per un procurador, segurament perquè era a les Corts valencianes, on rebé el dret d'imposar cises.

Els problemes successoris de Joan de Navarra amb Carles de Viana, marcaren el destí de Francesc-Gilabert, ja comte d'Oliva des de 1449. En aquest context, el 1451 fou enviat en delegació diplomàtica a Barcelona, junt amb la reina Maria, per explicar els problemes de la confrontació, que finalment desembocaren en la Guerra Civil de Catalunya (1462-1472). Per aquestes dissensions entre pare i fill, la cort reial es traslladà a la península. La coronació i jura dels Furs en les Corts de València (1459) de Joan II, foren la data pragmàtic del canvi de residència del Centelles, per exercir la seua funció de conseller més a prop de la cort reial. La predilecció del nou monarca per Francesc-Gilabert en els afers reials, es manifesta per primera vegada en les Corts de Barcelona (1460) on fou citat com a senyor de Roquefort, una petita senyoria heretada per sa mare, Elionor de Queralt.

No obstant això, el Parlament s'hi cancel·là per la desavinença entre Carles i Joan. Aquestes confrontacions, durant les Corts de Lleida (1461), culminaren amb la detenció del príncep i l'empresonament del seu home de confiança, Joan de Beaumont. L'encarregat de portar "la mà dreta" del príncep de Viana a la presó de Xàtiva fou el comte d'Oliva. Amb això es veu clarament la preferència pel Centelles en els assumptes reials de màxima responsabilitat. Efectivament, la seua carrera política i de proximitat al rei es presenta sempre ascendent. Això es tradueix en les cites a Corts de Sant Mateu (1466), on apareix entre els primers convocats, i a Tortosa (1471), on era junt amb el futur rei de la Corona, Ferran II. A les acaballes de la seua vida, per posar punt i final a aquest article, el Centelles visqué encara la successió dels Estats de la Corona d'Aragó quan passà de Joan II a Ferran el *Catòlic*, moment en el qual era al cim de la seua carrera política, mentre era Governador del Regne de València (1479).

Bibliografia

- Auferil, J. (2007) *Antoni Vallmanya: poesies*, Barcelona, Pagès Editor. [data de consulta: 22-01-2015] <http://www.fundacionoguera.com/libros/VALLMANYA%202007.pdf>
- Boscolo, A. (1993) *Acta Curiarum Regni Sardiniae: I Parlamenti di Alfonso il Magnanimo (1421-1452)*, Sardenya, Consiglio Regionale Della Sardegna.
- Bussa, I. (2009) “La documentació sobre els estats sards d’Oliva”, *Cabdells*, 7, (trad. Josep Sendra), 9-81.
- Camarena Mahiques, J. (1978) “De la historia de Oliva y Rebollet”, dins *Iniciació a la història d’Oliva*, Cardona S. (ed) València, Publicacions de l’Ajuntament d’Oliva, pp. 125-243.
- Zurita, J. (2003) *Anales de Aragón*, Canellas López i Javier Iso (eds), Saragossa, Institución Fernando El Católico. [data de consulta: 29-01-2015] <http://ifc.dpz.es/publicaciones/ver/id/2448>
- Carbonell, María J. (1995) "Las Cortes Forales Valencianas", *Cortes: Anuario de derecho parlamentario*, 1, València, Corts Valencianes. [data de consulta: 20-01-2015] <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2748928>
- Chirra S. (2005-2006) *Giovanni II d’Aragona e la partecipazione del Regno di Sardegna e Corsica nella guerra civile catalana*, Università degli Studi di Sassari. [data de consulta: 21-01-2015] http://eprints.uniss.it/738/1/Chirra_S_Tesi_Dottorato_2009_Giovanni.pdf
- Corfiati, C. (2008) *Una disputa umanistica de amore: Guiniforte Barzizza e Giovanni Pontano de Bergamo*, Messina, Centro Interdipartimentale di Studi Umanistici.
- Floris, F. (1988) “I Centelles signori del Monteacuto”, *Quaderni Bolotanesi*, 14, pp. 359-366.
- Fullana Mira, L. (1916) *Los Virreyes de Valencia*, Biblioteca Valenciana Digital. [data de consulta: 24-01-2015] <http://bv2.gva.es/es/cms/elemento.cmd?id=estaticos/paginas/inicio.html>
- Garcia-Oliver, F. et alii (2009) *Hug de Cardona: col·lecció diplomàtica (1407-1482)*, I València, Universitat de València.
- Gual Camarena, M. (1953) “La forja de la unidad hispana (1475-1476)”, *Saitabi*, 9, pp. 145-205.
- Lacarra, José M. (1975) *Historia del Reino de Navarra en la Edad Media*, Pamplona, Caja de Ahorros de Navarra.
- Llorca, F. (1997) *Sublevación del infante don Jaime de Aragón, seguida de la de su hijo del mismo nombre (1462-1477)*, València, París-Valencia, facsímil.
- López Rodríguez, C. (2005) *Diplomatari Borja 3: Documents de l’Arxiu de la Corona d’Aragó (1429-1444)*, València, Edicions 3i4/Institut Internacional d’Estudis Borgians.
- Marichalar, Amalio i Manrique, Cayetano, (1863) *Historia de la Legislación y Recitaciones del Derecho Civil de España*, VII, Madrid, Imprenta Nacional.
- Miranda Menacho, V. (2011) *El Príncipe de Viana en la Corona de Aragón (1457-1461)*, Universitat de Barcelona/Departament d’Història Medieval, Paleografia i Diplomàtica. [data de consulta: 29-01-2015] <http://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/35570>
- Perea Rodríguez, Ó. (2013) “Serafi de Centelles, comte d’Oliva, i la cultura valenciana del Renaixement”, *eHumanista/IVITRA*, 3, 1-19. [data de consulta: 27-01-2015] <http://www.ehumanista.ucsb.edu/eHumanista%20IVITRA/index.shtml>
- Pons Fuster, F. (1997) “Les inquietuds literàries de la família Centelles Riu-Sec” dins *Actes de les I Jornades Internacionals sobre la Història dels Centelles i el Comtat*

Antonio CORTIJO, Vicent MARTINES & Vicent ESCARTÍ (orgs.). *Mirabilia / MedTrans 1 (2015/1)*
New Approaches in the Research on the Crown of Aragon
Nous aspectes en la investigació sobre la Corona d'Aragó
Novos aspectos nas investigações sobre a Coroa de Aragão

Jan-Jun 2015/ISSN 1676-5818

- d'Oliva*, Associació Centelles i Riu-sech (ed), València, Ajuntament d'Oliva/Diputació Provincial de València, pp. 17-46.
- Oliver Esteller, B. (ed) 1918, *Cortes de los Antiguos Reinos de Aragón y de Valencia y Principado de Cataluña. Cortes de Cataluña*, vol. 24, Madrid, Real Academia de la Historia.
- Raufast Chico, M. (2006) “¿Negociar la entrada del rey? La entrada real de Juan II en Barcelona (1458)”, *Anuario de Estudios Medievales*, Barcelona, Institució Milá y Fontanals-CSIC, pp. 295-333.
- Rodrigo Lizondo M. (ed) (2011) *Melcior Miralles: Crònica i dietari del capellà d'Alfons el Magnànim*, València, Universitat de València.
- Rubio Vela, A. (2011) *Joanot Martorell y el condado de Dénia. Una clave en el Tirant*, Alacant, Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives. [data de consulta: 10-02-2015]
<http://www.cervantesvirtual.com/nd/ark:/59851/bmcw38c4>
- Sáiz Serrano, J. (2003) *Guerra y Nobleza en la Corona de Aragón. La Caballería en los Ejércitos del Rey (Siglos XIV - XV)*, Universitat de València. [data de consulta: 20-01-2015]
<http://www.tesisenred.net/handle/10803/9994>
- Sánchez Almela, E. (1986) *El Llibre de privilegis de la Villa de Sant Mateu (1152-1512)*, Castelló, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Castellón.
- Soler Molina, A. (2012) “Un document inèdit d'Ausiàs March relacionat amb el comte d'Oliva i el molí de Beniflà (Palerm, 1453)”, *Cabdells*, 10, pp. 5-14.